

OG‘ZAKI VA YOZMA QAYTA HIKOYALASHGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

*Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
Ellikqala pedagogika fakulteti Boshlang‘ich ta‘lim
yo‘nalishi 3- bosqich talabasi Muxiddinova Yulduz*

Annotatsiya: Maqolada og‘zaki va yozma qayta hikoyalashga qo‘yiladigan talablar va o‘quvchilarga o‘rgatish usullari haqida ish olib borilgan. Hozirgi zamonaviy texnologiyalar asosida og‘zaki va yozma qayta hikoyalashga o‘rgatish.

Kalit so‘zlar: og‘zaki, yozma, hikoya, qayta hikoyalash

ORAL AND WRITTEN RETELLING REQUIREMENTS

Annotation: The article focused on the requirements for oral and written retelling and methods of teaching students. Teaching oral and written retelling on the basis of current modern Technoscience.

Keywords: oral, written, narrative, retelling

Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning og‘zaki va yozma qayta hikoyalash ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Qayta hikoyalash jarayoni bolalarning mantiqiy fikrlash, izchil va mazmunli nutq tuzish hamda o‘z fikrlarini ravon ifoda etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Og‘zaki va yozma qayta hikoyalash, o‘qilgan matnni to‘g‘ri tushunib, uni o‘z so‘zlari bilan qayta ifodalashni talab qiladi. Bu jarayon o‘quvchilarda til boyligini oshirish, grammatik jihatdan to‘g‘ri gap tuzish va mazmunni saqlab qolgan holda fikrni ifoda etish malakasini shakllantiradi. Shuningdek, bu ko‘nikma bolalarning eslab qolish qobiliyatini, ijodiy yondashuvini va fikrni tahlil qilish qobiliyatini kuchaytiradi.

Qayta hikoyalashga qo‘yiladigan talablarni bilish esa o‘quvchilar nutqini rivojlantirish va ularning adabiy me‘yorlarga mos ravon nutqini shakllantirish uchun muhimdir. Og‘zaki va yozma qayta hikoyalashning o‘quvchilar uchun ahamiyati katta. Bu ko‘nikmalar nafaqat til o‘rganish, balki mantiqiy fikrlash va nutqni rivojlantirish jarayonlarida ham samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Og‘zaki va yozma qayta hikoyalashga qo‘yiladigan talablar quyidagilardan iborat:

1. Mazmunni to‘g‘ri aks ettirish

Qayta hikoyalashning asosiy talabi — o‘qilgan yoki eshitilgan matnning mazmunini aniq va to‘g‘ri aks ettirishdir. O‘quvchilar matndagi asosiy g‘oya va voqealar rivojini saqlab, ularni o‘z so‘zlari bilan qayta ifodalashlari kerak. Matnning muhim tafsilotlari,

qahramonlar va voqea rivoji to‘g‘ri ko‘rsatilishi zarur. Bu talab o‘quvchilarning diqqatini oshirishga yordam beradi.

2. Nutqning ravonligi va izchilligi

Og‘zaki va yozma qayta hikoyalashda nutq ravon bo‘lishi kerak. O‘quvchilar hikoya davomida mantiqiy bog‘lanishlarga e‘tibor berishlari, voqealar ketma-ketligini to‘g‘ri tartibda aks ettirishlari lozim. Matnni qayta hikoyalashda gaplarning izchil tuzilishi va voqealar zanjirining buzilmasligi talab etiladi. Nutqning ravonligi va izchilligi o‘quvchining fikrlarini aniq ifoda etishiga yordam beradi.

3. Grammatik to‘g‘rilik

Qayta hikoyalashda grammatikaning to‘g‘riligi muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilar matnni o‘z so‘zlari bilan ifodalashda grammatik xatolarga yo‘l qo‘ymasliklari kerak. Bu talab o‘quvchilarning til o‘rganishdagi aniq va to‘g‘ri qoidalarga rioya qilishlariga yordam beradi. Shu bilan birga, har bir gapning to‘g‘ri qurilishi, vaqtning to‘g‘ri ishlatilishi va so‘zlarning ma‘nolariga e‘tibor qaratish zarur.

4. So‘z boyligini oshirish

O‘quvchilar qayta hikoyalash jarayonida yangi so‘zlarni o‘rganishlari va ularni matnni ifodalashda to‘g‘ri ishlatishlari kerak. Qayta hikoyalash, so‘z boyligini oshirish uchun samarali mashqdir, chunki o‘quvchilar turli so‘zlarni va ularning sinonimlarini ishlatib, hikoya qilishda mazmuni boyitishlari mumkin.

5. Ifodaviylik va his-tuyg‘ularni aks ettirish

Yozma va og‘zaki qayta hikoyalashda ifodaviy nutqni ishlatish muhimdir. O‘quvchilar matnni qayta hikoyalashda qahramonlarning his-tuyg‘ularini, vaziyatning ruhini va muhitni aks ettirishga harakat qilishlari kerak. Bu nutqning jonli va qiziqarli bo‘lishini ta‘minlaydi.

6. O‘z fikrini ifodalash

Qayta hikoyalash jarayonida o‘quvchilarga o‘z fikrlarini ifoda etish imkoniyati ham yaratiladi. O‘quvchilar o‘qigan matn bo‘yicha o‘z mulohazalarini bildirishlari, matndan olgan taassurotlarini ifodalashlari kerak. Bu talab o‘quvchilarni faollashtiradi va ularning nutqiy qobiliyatlarini oshiradi.

7. Xatoliklarni tahlil qilish va to‘g‘rilash

Og‘zaki va yozma qayta hikoyalashda o‘quvchilar matndagi xatoliklarni tahlil qilishni va tuzatishni o‘rganishlari kerak. Bu, nafaqat tilni o‘rganishda, balki o‘z nutqini tahlil qilish va uni takomillashtirish jarayonida muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa: Og‘zaki va yozma qayta hikoyalash o‘quvchilarning nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayon orqali bolalar matnni to‘g‘ri tushunish, uni izchil va ravon tarzda ifodalash, grammatika va so‘z boyligini oshirishni o‘rganadilar. Qayta hikoyalashning asosiy talablaridan biri mazmuni to‘g‘ri aks ettirish bo‘lib, bu o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, ravon nutq, grammatik to‘g‘rilik, so‘z boyligi va ifodaviylik kabi talablar o‘quvchilarning nutqini aniq, tushunarli va jonli qilishga yordam beradi. Shuningdek, o‘z fikrini ifodalash va matndagi xatoliklarni tahlil qilish qobiliyatlari bolalarning fikrlash va o‘z nutqini tahlil qilish qobiliyatlarini oshiradi.

Shu sababli, og‘zaki va yozma qayta hikoyalash o‘quvchilarda nafaqat til ko‘nikmalarini, balki ijodiy fikrlash, mantiqiy tahlil qilish va o‘z fikrini aniq ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun muhim vosita hisoblanadi.

Og‘zaki va yozma qayta hikoyalash o‘quvchilarda tilni tushunish va ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Matnni to‘g‘ri aks ettirish, ravon va izchil nutq qurish, grammatika va so‘z boyligini oshirishga e‘tibor qaratish talablari o‘quvchilarning nutqiy qobiliyatlarini mustahkamlashga yordam beradi. Bu jarayon, shuningdek, bolalarning fikrlash, tahlil qilish va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirish uchun muhim vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I. A. Yuksak ma‘naviyat yengilmas kuch. T.: Ma‘naviyat, 2008.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonuni. // Barkamol avlod O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. T.: SHarq, 1997.
3. Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi. // Barkamol avlod O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. T.: SHarq, 1997.
4. Umumiy o‘rta ta‘limning davlat ta‘lim standartlari va o‘quv dasturi // O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi vazirligining axborotnomasi, 7-maxsus son. T.: SHarq, 1999.
5. Boshlang‘ich ta‘lim bo‘yicha yangi tahrirdagi davlat ta‘lim standarti // Boshl. ta‘l. jurnali. Toshkent, 2005. №5. 5, 6, 8-9-betlar.
6. Boshlang‘ich ta‘lim bo‘yicha yangi tahrirdagi o‘quv dasturi // Boshl. ta‘l. jurnali. Toshkent, 2005. №5. 21- 33 – betlar.